

DESTANLAR

İSLAMİYET ÖNCESİ TÜRK DESTANLARI

Altay- Yakut Türkleri	:Yaratılış Destanı
Saka Türkleri	:Alp Er Tunga Destanı (Türk-İran savaşı), Şu Destanı (Türk-Makedonyalı İskender savaşı)
Hun-Oğuz Türkleri	: Oğuz Kağan Destanı, Attila Destanı
Göktürkler	:Bozkurt Destanı (dişi kurttan türeme), Ergenekon Destanı
Uygurlar	:Türeyiş Destanı (erkek kurttan türeme) Göç Destanı (Ötüken'den Beşbalık'a göç) Mani dininin kabulü destanı

İSLAMİYET'İN KABULÜNDEN SONRAKİ TÜRK DESTANLARI

1. Karahanlı Dönemi : Saltuk Buğra Han Destanı
2. Kırgız : Manas Destanı
3. Türk-Moğol : Cengiz-name
4. Tatar-Kırım : Timur ve Edige Destanları
5. Selçuklu-Beylikler ve Osmanlı Dönemleri: a. Seyyid Battal Gazi Destanı
b. Danişmend Gazi Destanı
c. Köroğlu Destanı

DÜNYACA ÜNLÜ DESTANLAR

Dünyada ilk destan	:Gılgamış Destanı (Sümerlere aittir.)		
Fin	:Kalavela	İran:	Şehname
Japon	:Şinto	Hint	:Mahabarada, Ramayana
Alman	:Nibelungen	Rus	:İgor

GÖKTÜRK KİTABELERİ

Göktürkçede 4 sesli, 8 birleşik, 26 sessiz harf, toplam 38 harf vardır.Sağdan sola ve yukarıdan aşağıya doğru yazılır.

Göktürk kitabelerinin yazarı	: Yollug Tigin
Tonyukuk Kitabesi	:M.S. 720-725
Kültigin Kitabesi	:M.S. 732
Bilge Kağan Kitabesi	:M.S. 735

1889'da Rus arkeolog N.M.Yadrintsev bulmuştur. 1893'te Danimarkalı bilgin Vilhelm Thomsen çözmüştür.

Özellikleri:

- ✓ Türklerin bulunan ilk yazılı metinleridir.
- ✓ Söylev türünde yazılmıştır.
- ✓ Kitabelerde oldukça gelişmiş ve işlenmiş bir dil kullanılmıştır.
- ✓ Tarih, coğrafya ve edebiyata kaynak olacak niteliktedir.
- ✓ Türk tarihini, toplumun yaşam biçimini, dünyaya bakış tarzını ortaya koyar.
- ✓ Kitabelerde idarecilerin ve sultanların halkı aydınlatması, yaptıklarının hesabını halka vermesi söz konusudur.
- ✓ Bir yüzleri Köktürk alfabesiyle, diğer yüzleri Çince yazılmıştır.

UYGURCA

Uygur alfabesi 3 sesli,11 sessiz toplam 14 harftir. Sağdan sola doğru yazılır. Uygur metinlerinde Mani ve Budizm anlatılır. Başlıca eserleri:

İrk Bitig: Tahminen 930 yılında ve Köktürk harfleriyle kaleme alınmış olan İrk Bitig (Fal Kitabı), Mani muhitinde yazılmış önemli bir metindir. İçinde dine ait unsurlar bulunmakla beraber dinî bir eser değildir; bir fal kitabıdır.

Altun Yaruk (Altın Işık): , Budizm'in esaslarını, felsefesini ve Buda'nın menkıbelerini anlatan dini bir eserdir.

Sekiz YükmeK : Sekiz bilgi, sekiz tomar anlamlarına gelmektedir. Eserde beş duyu organının anlamı ve görevleri Budist bir yaklaşımla verilmiş ve bazı manevi bilgiler anlatılmıştır.

Prens Kalyanamkara ve Papamkara: Uygurlar döneminin en tanınmış öykülerinden biridir. Kansu vilayetindeki Bin Buda mabetlerinde bulunan bu eserde, iyi yürekli bir şehzadenin bütün canlılara yardım

etmek ve canlıların birbirlerini öldürmelerine engel olmak üzere çok değerli bir mücevheri ele geçirmek için çıktığı maceralı yolculuk anlatılır.

İlk Türk Şairi: Aprınçur Tigin

KUTADGU BİLİĞ (1069-1070)

Yusuf Has Hacıp tarafından yazılmıştır. Hakaniye lehçesiyle (günümüzdeki Özbekçe) yazılmıştır. “Mutluluk Veren Bilgi” anlamındadır.

İlk mesnevi, ilk siyasetname, Türk edebiyatında aruzla yazılan ilk eser, İslami dönem ilk eseridir. Allegorik ve didaktiktir. Eser, 4 ana unsur ve bu 4 unsuru temsil eden sembolik şahsiyetler üzerine kurulmuştur.

İsim	Anlamı	Meslek	Sembolü
Kün-Togdı	"Gün Doğdu"	Hükümdar	Adalet
Ay-Toldı	"Dolunay"	Vezir	Mutluluk
Ögdülmüş	"Övülmüş"	Bilge: vezirin oğlu	Akıl (ya da Bilgi)
Odgurmuş	"Uyanmış"	Derviş: vezirin kardeşi	Akıbet (Yaşamın sonu)

DİVAN-I LÜGATİ’T TÜRK (1072-1074)

Kaşgarlı Mahmut tarafından yazılmıştır. Türkçeyi Araplara öğretmek amacıyla yazılmıştır ve bu yüzden Arapça olarak yazılmıştır. 7500 Türkçe kelimenin karşılığı yazılmıştır. Bundan dolayı Türkçenin ilk sözlüğü ve ilk dilbilgisi kitabıdır. Aynı zamanda coğrafya, folklor, tarih gibi konular vardır.

ATABET’ÜL HAKAYİK (12.yy)

Edip Ahmet Yükneki tarafından yazılmıştır. Hakaniye lehçesiyle yazılmıştır. Dini, didaktik bir eserdir.

“Hakikatlerin Eşiği” anlamındadır. Aruzla ve mesnevi tarzında yazılmıştır. 46 beyit ve 101 dörtlükten oluşur.

DİVAN-I HİKMET (12.yy)

12.yy’da Hoca Ahmet Yesevi tarafından yazılmıştır. Hikmet, Ahmet Yesevi’nin şiirlerine verdiği isimdir. Eserin dili sadedir. Eserin yazılma gayesi, halka İslamiyet’i hikmetli bir şekilde öğretmektir. Aruz ve hece kullanılmıştır. Dörtlükler hece vezniyle yazılmıştır. Hakaniye lehçesi kullanılmıştır. Ahmet Yesevi, Anadolu’nun İslamlaşmasında önemli rol oynamıştır. Yesevilik düşüncesinin kurucusudur. Yetiştirdiği çok sayıda öğrenci Anadolu’ya gelmiştir.

HALK EDEBİYATI

Halkın içinden yetişmiş ve çoğu okur-yazar olmayan sanatçılar tarafından oluşturulmuştur. Gelenek usta-çırak ilişkisiyle bugüne kadar gelmiştir.

- Şiirler, sade bir halk Türkçesiyle söylenmiştir.
- Nazım birimi olarak dörtlük kullanılmıştır.
- Hece vezni kullanılmıştır.
- Kafiye önem verilmiştir. Genellikle yarım kafiye kullanılmıştır.
- Aşk, tabiat, tasavvuf, yiğitlik gibi konular işlenmiştir.
- Şiirin son dörtlüğünde şairin adı, mahlası yer alır.
- Koşma, semai, varsağı, destan, ilahi, nefes, mani, türkü gibi nazım şekilleri vardır.
- Halk şiiri geleneğinin en güçlü temsilcileri Karacaoğlu, Âşık Seyrani, Pir Sultan Abdal, Dadaloğlu, Yunus Emre, Kaygusuz Abdal, Erzurumlu Emrah ve Gevheri’dir.
- Bu geleneğin son dönem temsilcileri arasında Âşık Veysel, Murat Çobanoğlu, Âşık Reyhani, Âşık Şeref Taşlıova ve Âşık Mahzuni’nin önemli bir yeri vardır.
- Halk şairi, saz şairi, aşık, ozan gibi adlar verilir.

Halk edebiyatı 3’e ayrılır:

1.ANONİM HALK EDEBİYATI: Söyleyeni bilinmeyen halk edebiyat eserleridir. Çeşitleri:

DÜZ MANİ: Dörtlük, 7'li hece ölçüsü (aaxa)

KESİK MANİ (CİNASLI MANİ) : İlk mısra 7 heceden azdır, cinaslıdır.

YEDEKLİ MANİ(ARTIK MANİ): Düz maniye birkaç mısra eklenerek yapılır.

TÜRKÜ: 7,8ve 11 hece ölçüsüyle yazılır.

AĞIT: 11 hece ölçüsü.

NİNNİ: 7,8,9 hece ölçüsüyle yazılır.

2.TEKKE EDEBİYATI(Tasavvuf Edebiyatı):Dini, ahlaki konuları ele alan eserlerdir.

Kurucusu AHMET YESEVİ (12.yy) , Anadolu'da Yunus Emre (13.yy)

İLÂHÎ: 7,8 ve 11 hece ölçüsüyle yazılır. Uyak düzeni koşmaya benzer 3 ile7 dörtlükle yazılır .

İlahilere, Mevlevilerde 'ayın' , Bektaşilerde 'nefes', Alevilerde ' deme ' denir.

NEFES: Bektaşilerin tasavvuf şiiri 7,8, ve 11 hece ölçüsü 3-8 arası dörtlük kullanılır.

NUTUK: Tasavvufa yeni girenlere öğretme amacı vardır.

DEME:7,8ve 11 hece ölçüsüyle yazılır 3-10 dörtlükle yazılır.

DEVİRİYE: Allahtan gelen insanın tekrar Allaha döneceğini işler.

ŞATHİYE: Bektaşî ve alevî şairler tasavvufa ters gibi görünür ama yorumlanınca anlaşılır.(Kaygusuz Abdal)

HİKMET: 7 ve 11 ölçüyle yazılır. Ahmet Yesevi'nin eserlerine verdiği isimdir. Tek dörtlükle yazılır.

3.ÂŞIK EDEBİYATI: Halk şairi, saz şairi, ozan, âşık vb. adlarla anılan kişilerce söylenir.

KOŞMA: 11 hece ölçüsüyle yazılır.3-6 dörtlükten oluşur. Şairin mahlasına 'TAPŞIRMA' denir . Aşk, sevgi, gurbet, ayrılık gibi konular işlenir.

KOŞMA ÇEŞİTLERİ

a)GÜZELLEME: Sevilen bir varlığın (sevgili,doğa...) güzelliğini anlatmaktır.Önemli isim ise Karacaoğlu (17.yy)

b)KOÇAKLAMA: Yiğitlik, kahramanlık konuları işlenir.Önemli isim ise Koroğlu (16.yy)-Dadaloğlu(19.yy)

c)TAŞLAMA: Yergi konuları işlenir. Önemli isim ise Seyrani (19.yy)

d)AĞIT: Ölen birinin arkasından duyulan acıyı anlatır.

SEMAİ:8'li hece ölçüsüyle yazılır.3-6 dörtlük vardır. Sevgi, doğa, güzellik konuları işlenir.

VARSAĞI: 8 'li hece ölçüsüyle yazılır. 'Behey,bre,hey' gibi yiğitçe sözler kullanılır.

DESTAN: 11 'li hece ölçüsüyle yazılır. Halk şiirinin en uzun nazım biçimidir.

TEKKE EDEBİYATI ŞAİRLERİ

YUNUS EMRE (13.yy):Divan(Türkçe), Risaletü'n Nushiyye (Nasihatler Kitabı,Aruzla yazılmış mesnevi)

HACI BEKTAŞ-I VELİ (13. yy):Makalat(Sözler): Dünya-Ahiret ilişkisi anlamında.Aslı Arapçadır. Nefesleriyle ünlüdür.

HACI BAYRAM VELİ (14-15. yy):Bayrami tarikatının kurucusudur.2 aruz, 5 hece şiiri bilinmektedir.

KAYGUSUZ ABDAL(15. yy):Şathiye türünün önemli ismidir. Kaygusuz Sultan Divanı (nazım)

Vücutname, dolapname , sarayname (nesir eserleridir)

PİR SULTAN ABDAL (16. yy):Alevi-Bektaşî şairi Nefesleriyle tanınan şiirlerini sazla söyleyen nadir tekke şairlerimizdendir. Asıl adı Koca Haydar'dır.

ERZURUMLU İBRAHİM HAKKI (18. yy):Divan, Marifetname

ÂŞIK EDEBİYATI ŞAİRLERİ

KÖROĞLU(16. yy) : Koçaklamalarıyla ünlüdür.(Tüfek icat oldu mertlik bozuldu mısraları)

KARACAOĞLAN(17. yy) : 8'li ve 11'li ölçü ile koşma, semai, varsağı, türkü yazmıştır.

Tasavvufa hiç değinmemiştir.

KAYIKÇI KUL MUSTAFA: Genç Osman Destanı (17. yy)

AŞIK ÖMER (17. yy) : Koşma, semai, varsağı, destan yazmıştır. En çok şiir yazan aşık edebiyatı sanatçısıdır . Şairname adlı eseri vardır.

GEVHERİ (17. yy) : Koşma, türkü, taşlama, semai yazmıştır.

DERTLİ (19. yy): Şathiye, mersiye, nefes, devriye, koşma, semai yazmıştır.

ERZURUMLU EMRAH (19. yy): Koşma, semai, divan şiiri de yazmıştır.

SEYRANİ(19.yy) : Koşma ve taşlamalarıyla ünlüdür.

DADALOĞLU (19. yy) : Türkü, koçaklama (Ferman padişahın dağlar bizimdir. mısraları)

BAYBURTLU ZİHNİ(19 yy): Yergi ve taşlamaları vardır. Divan ve Sergüzeştname(mesnevi) eserleridir.

AŞIK VEYSEL (20. yy): Deyişler, Sazımdan Sesler, Dostlar Beni Hatırlasın

DİVAN EDEBİYATI NESİR ESERLERİ: Divan edebiyatında şiir yoğunluktadır. Nesir türü yazılar oldukça azdır. Başlıcaları şunlardır:

Vakayiname : Olayları günü gününe anlatan tarih eseridir. Yazan kişiye "Vakanüvis" denir. Tarih yazana ise "müverrih" denir.

İnşa : Düzyazı, nesir demektir. Yazana "münşi" esere ise "münşeat" denir.

Velâyetname: Evliyaları anlatan nesirlerdir.

Siyer: Peygamberlerin hayatı

Surname : Sünnet, düğün gibi sevinçli olayların anlatıldığı yazılardır.

Hamse: 5 mesneviden oluşan eserdir.

Gazavatname: Din savaşlarının anlatıldığı eserlerdir.

Azade: Tek dizelik eserlerdir.

Fütüvetname: Ahi kuralların anlatıldığı eserlerdir.

Tehzil: Alay etmek için yazılan eserlerdir.

Mecmua: Antoloji özelliği taşıyan el yazması eserlerdir.

Hilye: Peygamberlerin iç ve dış özelliklerini anlatıldığı eserlerdir.

DİVAN ŞİİRİ

*Divan edebiyatı, saray ve çevresinde gelişen ve aydın zümreye hitap eden bir edebiyattır. “Klasik Türk Edebiyatı” ismiyle de anılır.

*Bu döneme ait şairlerin, şiirlerini topladıkları “divan” adı verilen birer defterleri vardır. Her şairin bir divanı olduğu için, divan edebiyatı ifadesi daha yaygındır.

*Divan şiirinin dilinde Arapça ve Farsça kelime ve tamlamalar sıkça görülür. Bu dönemin Türkçesine “Osmanlı Türkçesi” denir.

*Nazım birimi beyittir.

*Aruz vezni kullanılmıştır.

*Şiirlerde aşk, tabiat, din, tasavvuf gibi genellikle ferdi konular işlenmiştir.

*Şiirin son beytinde şairin adı, mahlası yer alır.

*Şiirlerde konu bütünlüğüne ve bütün güzelliğine değil, beyit güzelliğine yer verilmiştir. Yani en güzel şiiri yazmak değil, en güzel beyti yazmak amaçlanmıştır

*Kaside, gazel, mesnevi, murabba, terakib-i bend, rubai, şarkı gibi nazım şekilleri vardır.

1.BEYİTLE OLUŞTURULAN DİVAN ŞİİRLERİ

GAZEL:5-15 beyitten oluşur.Uyak düzeni aa,ba,ca,da.Konu bütünlüğü varsa “Yek ahenk”,konu güzelliği varsa “Yek avaz” denir.

KASİDE:33-99 beyitten oluşur. Uyak düzeni aa,ba,ca,da

Bölümleri:Nesib(Teşbib): Betimleme bölümü, Girizgah(Giriş): bir,birkaç beyit, Medhiye (Övgü)

Fahriye (Şairin kendini övdüğü bölüm), Tegazzül(gazel bölümü) ve Dua

MESNEVİ:Uyak düzeni aa,bb,cc,dd....İranlı Genceli Nizami(17.yy) en büyük mesnevi yazarıdır.Kutadgu Bilig ilk mesnevi eserimizdir.Osmanlıda ilk hamse Hamdullah Hamdi(15.yy)

KIT'A:Felsefenin toplumsal,eleştiri,hiciv.En az 2 en çok 16 beyit.xa,xa,xa...

MÜSTEZAT : Gazelin özel biçimidir. Bir uzun bir kısa dize. aa,ba,ca,da...

2.DÖRTLÜKLE KURULAN DİVAN ŞİİRİ

RUBAİ : İran edebiyatına aittir.aaxa....Tek dörtlüktür.Ömer Hayyam(İranlı),Azmiade Haleti(17.yy),Yahya Kemal,Arif Nihat Asya.

TUYUĞ : Türklerin kazandırdığı nazımdır. failatün,failatün,failün kalıbıyla yazılmıştır. aaxa... Tek dörtlük.Kadı Burhanettin,Nesimi,Ali Şir Nevai

MURABBA: Dörtlük biçimindedir.3-7 bentten oluşur.aaaa,bbba,ccca....Fuzuli,Namık Kemal

ŞARKI : abab,cccb.dddb....Koşma ve türkünün karşılığıdır.3-5 dörtlükten oluşur. Nedim,Yahya Kemal(Türkler kazandırmış)

3.BENTLERLE KURULAN DİVAN ŞİİRİ

TERKİB-İ BENT: 5-10 beyit.aa,xa,xa....Her bentin sonunda ‘vasıta beyit’(bb)vardır.cc,xc,xc,xc...devam eder.(dd)...vasıta beyitlerden önceki tüm beyitlere ‘terkibhane’ denir.Örnek:Kanuni Mersiyesi

TERCİ-İ BENT: Biçim ve kafiye olarak terakib-i bent ile aynıdır. Farkı ise vasıta beyit hep aynıdır.(bb)Ayrıca konu genelde dinidir. Bağdatlı Ruhi, Ziya Paşa

MUHAMMES :Beşli demek.5 mısralık bentlerden oluşur.Toplam 4-8 benttir.aaaaa,bbbba....Her konuda yazılabilir.türleri :

- 1.Tahmis: Bir gazele aynı ölçü ve uyakta üç dize ekleme
- 2.Taştir: Bir gazelin her beyitinin arasına yazma
- 3.Tardiye: Bentlerin son mısralarının kafiyeli olması. aaaav,bbbbv...

MÜSEDDES: 6 mısralık bentlerden oluşur.5-7 bent. aaaaaa,bbbbba...

DİVAN EDEBİYATI ŞAİRLERİ

MEVLANA(1207-1273):Divan-ı Kebir,Mesnevi, Mektubat, Mecalis-i Seb'a,Fihi Mafih. Eserlerini Şiirlerini aruz ölçüsüyle yazmıştır.

AHMET FAKİH(13.yy) Çarhname(kaside,ahlak,öğüt), Kitab-ı Evsaf-ı Mesed-i Şenife

ŞEYYAH HAMZA: (13.yy) Yusuf u Züleyha

HOCA DEHHANİ : (13.yy) Selçuklu Şehnamesi (Farsça 20 bin beyit)

GÜLŞEHRİ (14.yy) : Mantıku't Tayri(Kuş dili) , Felekname, Aruz Risalesi

AŞIK PAŞA (14.yy) : Garipname (Mesnevi) , Fakirname (mesnevi), Vasef-i hal (mesnevi) Şeyhtir. Türkiye Türkçesini ilk kullanandır.

AHMEDİ(14.yy) : Divan, İskendername, Cemşid-ü Hurşit, Tervihu'l Ervah (tıpla ilgili mesnevi)

NESİMİ(14.yy): Divan şiirinin Yunus Emre'sidir. Azeri Türkçesiyle yazmıştır. Farsça ve Türkçe divanı vardır.

KUL MESUD (14.yy) :Kelile ve Dimne çevirisi

ŞEYHİ(15.yy) : Harname (Hiciv)_ilk fabl örneği, Divan, Hüsnev_i Şirin

SÜLEYMAN CELEBİ (15.yy) : Vesiletü'n Necat (Mevlit ,mesnevi biçiminde) 6 bölümden oluşur.

Bunlar:1.Münacaat, 2.Veladet(doğum),3. Risalet,4. Mıraç,5. Rihlet (ölüm),6.Dua

ALİ ŞİR NEVAİ (15.yy):Çağatay edeb.kurucusudur. Devlet adamı, şair,mimar.

Muhakemetü'l Lügateyn (Türkçenin Farsçadan üstünlüğünü ele alır.),Mecalisü'n Nefais: (İlk şairler tezkiresi sayılır.),Mizanü'l Evzan : Aruz ölçüsünü inceleme,Türkçe divan(4 tane),farsça divan(1 tane),hamse(6 tane)

SİNAN PAŞA(15.yy):Taaruzname. Allah'a yalvarış,tasavvuf,ahlak kuralları,Tezkiretü'l Evliya: 30'a yakın evliyanın menkıbeleri, Maarifname: Ahlak ve nasihatler, Tehzibül ahlak: Ahlakı düzeltme.

NOT : Süslü.sanatlı,nesrin kurucusu sayılır.

AHMET PAŞA (15.yy):Fatih zamanında yaşamış. Gazel,kaside,murabba yazmış. Nazireleriyle ünlüdür. Ebced hesabını iyi bilir. Divan adlı eseri vardır. 'Kerem' kasidesi ünlüdür.

MERCİMEK AHMET (15.yy):Sade nesrin temsilcisidir.2.Murat'ın emriyle İran hükümdarı Keykavus tarafından oğlunu eğitmek için yazılan "Kabusname"(öğütler kitabı) adlı eseri Türkçeye çevirmiştir.

NECATİ(15.yy):Fatih döneminde yaşamıştır. Gazelleriyle ünlüdür. Divan şiiri Necati ile kuruluşunu tamamlayıp yükselişe geçmiştir. Sade Türkçe kullanmıştır. Divanı vardır.

FUZULİ(16.yy): Kanuni dönemi. Türkçe Divan, Farsça Divan, Arapça Divan, Leyla ve Mecnun, Beng ü Bade(mesnevi), Hadikatü's Süeda (Kerbela olayı), Şikayetname, Sakiname (farsça mesnevi), Hüsn ü Aşk (Sıhhat u Maraz diğer adıdır.Tıp Konusu), Hadis-i Erbain Tercümesi (Kırk hadis tercümesi)

BAKİ (16.yy): Kanuni dönemi. Çeşitli kademelerde görev yapmıştır. Divanı vardır. Din dışı konularda yazmıştır. Dili ağır ve süslüdür. Kanuniye yazdığı mersiye ünlüdür. Terakib-i Bent biçiminde yazmıştır.

SEHİ BEY (16.yy): Anadolu'da ilk tezkire yazar şairdir. Eseri, Heşt Behişt (Sekiz Cennet)'tir. Şairleri alfabetik değil yaş, zaman, çevre ve mevkiye göre yazmıştır. Bir de Divanı vardır.

LATİFİ (16.yy): Tezkire-i Latifi, Anadolu'da yazılan ikinci tezkiredir. Girişte şiir ve şairle ilgili görüşlerini anlatır. Sıralama alfabetiktir. 300 şairden bahsedilir. Risale-i Evsaf-ı İstanbul diğer eseridir.

BAĞDATLI RUHİ(16.yy): Terakib-i bentleriyle ünlüdür. Divan-ı vardır.

TAŞLICALI YAHYA BEY(16.yy): Yeniçeri şairlerdendir. Şehzade Mustafa Mersiyesi ünlüdür. Mesnevileriyle tanınır. Yusuf u Züleyha en başarılı mesnevisidir. Divanı ve hamsesi vardır.

SEYDİ ALİ REİS(16.yy): Kanuni dönemi amiralidir. Miratü'l Memalik (Memleketlerin Aynası) edebiyatımızda gezi yazısının ilk örneğidir. Hint denizine açıldığı dönem yazmıştır. Ayrıca "Muhit" adlı Türkçe Divan, Farsça Divan, Siham-ı Kaza (Kaza Okları,hiciv eseridir.)

NABİ (17.yy). Hayriyye(Oğluna öğütleri) ve Hayraba(aşk hikayeleri) adlı mesnevileriyle ünlüdür. Tuhfetü'l Hameyn (Hac yolculuğu), Surname (IV.Murat'ın şehzadelere yaptığı sünneti anlatır.), Münşeat (mektuplar), Zeyl-i Siyer Veysi, Fetihname-i Kamanice(Lehistan seferi anlatılır), Tercüme-i Hadis-i Erbain, Türkçe Divan, Farsça Divan

EVLİYA ÇELEBİ (17.yy): Seyahatname (10 cilt. Gezi yazısıdır.)

NAİMA (17.yy): Türk tarihçi ve vakanüvistir. 1591- 1659 yıllarını anlattığı "Naima Tarihi" ünlüdür.

NEDİM (18.yy): Lale devri şairidir. İstanbul'u anlatır. Din dışı konularda yazmıştır. Gazel ve şarkılarda ustadır. Kasidelerinde dili ağırdır. Mazmunların yerine yeni ifadeler kullanmaya çalışmıştır. Aşk, neşe, zevk şairidir. Mahallileşme akımının öncüsüdür. Divanı vardır. Patrona Halil İsyanında ölmüştür.

ŞEYH GALİP (18.yy): Mevlevi şeyhidir. Son büyük divan şairidir. Mahallileşme akımını sürdürmüştür. Dili ağırdır. Sebk-i Hindi (Hint tarzı) akımının öncüsüdür. Sembolizmi çağrıştıran imgeli şiirleri vardır. Hüsn ü Aşk adlı eseri Nabi'nin Hayrabat adlı eserine naziredir.

YİRMİSEKİZ ÇELEBİ MEHMET (18.yy): Paris Sefaretnamesi ünlüdür. Matbaanın gelmesinde etkilidir.

ENDERUNLU VASİF (19.yy): Enderun'da yetişmiştir. Nedim'in etkisiyle gazel ve şarkılar yazmıştır. Mahallileşme akımını sürdürmüştür. Divanı vardır.

YENİŞEHİRLİ AVNİ(19.yy): Şeyh Galip'in etkisindedir. Divan, Abname, Mesnevi tercümesi.

KEÇECİZADE İZZET MOLLA(19.yy): Tanzimat öncesi divan şiirinin son büyük temsilcisidir.Mihnet-i Keşan (Keşan Çileleri), Divan (2 tane), Gülşen-i Aşk (Şeyh Galip'in Hüsn ü Aşk adlı eserine naziredir) Layihalar (2 tane)

EDEBİYATIMIZDA İLKLER

*İlk yerli tiyatro eseri :Şinasi / Şair Evlenmesi /1859

*İlk yerli roman :Şemsettin Sami / Taaşuk-ı Talat ve Fıtnat

*İlk çeviri roman :Yusuf Kamil Paşa/ Fenelon'dan Telemak /1859

*İlk köy romanı : Nabizade Nazım / Karabibik

*İlk psikolojik roman : Mehmet Rauf / Eylül

*İlk realist roman : Recaizade Mahmut Ekrem / Araba Sevdası

*Batılı tekniğine uygun kusursuz ilk roman :Halit Ziya Uşaklıgil/Aşk-ı Memnu

*İlk resmi Türkçe gazete :Takvim –i Vakayi

*İlk yarı resmi gazete :Ceride-i Havadis

*İlk tarihi roman :Namık Kemal / Cezmi , Ahmet Mithat / Yeniçeri

*İlk özel gazete :Tercüman-ı Ahval / Şinasi ile Agah Efendi

*İlk fabl yazarımız : Şinasi

*İlk pastoral şiir :A.Hamit Tarhan /Sahra

*İlk gezi yazısı :Miratü'l Memalik (Seydi Ali Reis)

*İlk şiir çevirisini yapan ,ilk makaleyi yazan ve noktalama işaretlerine ilk kez kullanan ilk Türk gazeteci :Şinasi

*Aruzla ilk manzum tiyatro eseri yazan :Abdülhak Hamit /Eşber veya Sardanapal

- *Heceyle yazılan ilk manzum tiyatro eseri:Abdülhak Hamit/Nesteren
- *İlk bibliyografya :Keşfü’z Zünun /Katip Çelebi
- *İlk otobiyografi : Mizan-ül Hak (Katip Çelebi)
- *İlk hatıra kitabı :Babürşah /Babürname (16.yy)
- *İlk hamse yazarı :Ali Şir Nevai
- *İlk tezkire :Ali Şir Nevai /Mecalisün Nefais
- *Anadolu’da ilk tezkire :Sehi Bey/ Heşt Behişt
- *İlk antolojisi :Ziya Paşa /Harabat
- *İlk atasözleri kitabı :Şinasi /Durub-i Emsal-ı Osmaniye
- *İlk mizah dergisi :Diyojen /Teodor Kasap
- *İlk hikaye kitabı :Ahmet Mithat /Letaif-i Rivayet
- *İlk fıkra yazarı :Ahmet Rasim
- *Türkçe yazılan ilk kitap :Kutadgu Bilig
- *İlk siyasetname :Kutadgu Bilig
- *Aruzla yazılan ilk eser :Kutadgu Bilig
- *İlk mensur şiir örneklerini veren :Halit Ziya
- *Şiirde ilk defa Türk kelimesini kullanan :Mehmet Emin Yurdakul
- *İlk makale :Tercüman-ı Ahval Mukaddimesi(Şinasi)
- *İlk edebi bildiri yayımlayan topluluk :Fecr-i Ati
- *Mesnevi tarzında yazılmış ilk eser : Kutadgu Bilig
- *İlk seyahatname : Mir’atül Memalik / Seydi Ali Reis
- *İlk Edebiyat tarihçimiz : Abdulhalim Memduh Efendi
- *Batı anlayışındaki ilk edebiyat tarihçimiz : Fuat Köprülü
- *Sahnelenen ilk tiyatro : Namık Kemal / Vatan yahut Silistre
- *Dünya edebiyatındaki ilk modern roman :Cervantes/Don Kişot
- *Dünya edebiyatındaki ilk hikayeci ve eseri : Boccaio /Decameron